

Бранкица Радоњић

branavukasin@gmail.com

ЈУ Основна школа „Бранко Топић“

Прњавор

УДК 027.8(497.6 РС)

DOI 10.7251/BSCSR2310217R

СА БИБЛИОТЕКАРОМ КРОЗ ЖИВОТНЕ ВЈЕШТИНЕ

Сажетак: Савремена школска библиотека отвара се трендовима модерне методике богатећи своју понуду разноврсним садржајима у складу са интересовањима и постигнућима наших ученика. Програмски садржаји који долазе из савремене школске библиотеке привлаче ученике да самостално усвајају знања и активно учествују у креирању часа и ваннаставних активности.

Преоријентисање на практична знања тј. животне вјештине: управљање емоцијама, комуникација, изградња односа, друштвена одговорност и критичко мишљење, осигурава трајно оспособљавање ученика за квалитетан одговор изазовима друштва знања у којем живимо.

Рад доноси приједог конкретних радионица на тему животних вјештина из праксе библиотекара, аутора стручног приручника за развој животних вјештина код дјеце „Учим живот“.

Кључне ријечи: Школска библиотека, кључне компетенције, животне вјештине, радионице.

1. Увод

Појам животних вјештина и кључних компетенција провлачи се кроз образовни систем мање или више успјешно годинама уназад тежећи да се акценат подучавања и рада са ученицима са усвајања знања стави на успјешну примјену знања и припрему ученика за самостално рјешавање проблемских ситуација.

У разматрању значаја развијања животних вјештина код ученика треба кренути од Закона о основном васпитању и

образовању Републике Српске који експлицитно истиче обавезу подстицања цјеловитог развоја, те развоја вјештина, способности и компетенција које можемо објединити овом синтагмом.

Циљ основног васпитања и образовања у Републици Српској је да подстиче цјеловит и хармоничан интелектуални, морални, физички, емоционални и социјани развој самосвјесног и независног, иницијативног и одговорног ученика спремног да учи, да брани и са другима усаглашава своје ставове, способног за наставак школовања, који зна да проналази и примјењује знања, да креативно мисли и ствара.¹

Задаци основног васпитања и образовања су:

- 1) стицање знања, вјештина и способности, те формирање ставова, увјерења и система вриједности неопходних за активну укљученост у живот породице и друштва,
- 2) стицање и развијање кључних компетенција потребних за наставак школовања и цјеложивотно учење,
- 3) развијање стваралачког, креативног и критичког мишљења, те формирање свијести отворене за нове идеје и нова знања,
- 4) развијање и његовање основних моралних вриједности, ставова и односа, вриједности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности,
- 7) развијање самопоуздања, самопоштовања, самоконтроле, способности препознавања својих емоција и емоција других лица,
- 10) развијање комуникационих способности, толеранције, поштовања различитости и мишљења других, те његовање другарства и пријатељства,
- 11) оспособљавање за конструктивно рјешавање проблема и дјеловање у тиму, те стварање осјећаја за сарадњу и одговорност и
- 12) подстицање и развијање културне, вјерске, језичке и полне равноправности и толеранције, те емпатије према слабим, старим и немоћним лицима.²

¹ Службени гласник Републике Српске 44/17 Члан 5

² Службени гласник Републике Српске 44/17 Члан 6

Довољан је летимичан осврт на цитиране чланове Закона о основном васпитању и образовању РС како бисмо закључили да је приоритет савременог васпитања и образовања управо развој кључних животних вјештина код ученика.

2. Животне вјештине

Закон о основном васпитању и образовању кључне компетенције дефинише као „преносиви мултифункционални систем знања, вјештина, способности, ставова и вриједности, који су потребни свим појединцима за њихово лично остварење и развој, укључивање у друштво и запошљавање (језичко-комуникационе компетенције на матерњем језику, језичко-комуникационе компетенције на страном језику, математичка писменост, информатичка писменост, компетенције у науци и технологији, учење како се учи, самоиницијативност и предузетничке компетенције, креативно-продуктивне, физичко-здравствене и интерперсоналне компетенције, културна освијештеност и културолошко изражавање).³

На свој начин, психолог Бенџамин Блум разврстава подручја учења која можемо довести у везу са развојем кључних животних вјештина.

Блумова таксономија представља класификацију нивоа учења. Развио ју је амерички психолог Бенџамин Блум 1956. године на основу анализе интелектуалних понашање помоћу којих ученици стичу знања.

Његово разврставање подразумејева четири повезана подручја васпитно-образовних циљева:

- Когнитивно подручје (знање и разумијевање схватање, мисаони процеси вишег реда, интелектуалне вјештине и способности)
- Афективно подручје (ставови, интересовања и вриједности)
- Психомоторно подручје (моторичке способности,

³ Службени гласник Републике Српске 44/17 Члан 4, став 8

умијећа)

- Социјално подручје (односи, социјалне вјештине)

У вези са тим је и дефиниција животних вјештина од стране Свјетске здравствене организације (1993) као „способност адаптивног и позитивног понашања које омогућује појединцима да се ефикасно носе са захтјевима и изазовима свакодневног живота“, која их разврстава у пет области: управљање емоцијама, комуникација, изградња односа, друштвена одговорност, критичко мишљење.

Сагласно Закону о основном васпитању и образовању Републике Српске, Акциони план израде Стратегије развоја предшколског, основног и средњег васпитања и образовања Републике Српске за период 2022 - 2030. доноси шест циљева од којих издвајамо:

„Измијенити приступ сазнавању са концепције поучавања на концепцију учења који ће довести до оперативних и функционалних знања и развој критичког мишљења код ученика“ (4. циљ)

Програм одрживог развоја до 2030. промовише 17 циљева одрживог развоја гдје се такође препознаје циљ 4- квалитетно образовање (УН документ).

Ако знамо да вјежбање животних вјештина у сигурном и подстицајном окружењу омогућава развој свестране, зреле и способне личности, онда разумијемо да је ово начин реализације зацртаног циља и задатака основног васпитања и образовања па као такав представља обавезу свих едукатора да у своју праксу уврсте ове садржаје:

2.1 Управљање емоцијама

Пренебрегавање значаја емоција у животу једног човјека, а младе особе у развоју посебно, значило би занемаривање читавог једног дијела сложеног бића.

Управљање емоцијама је животна вјештина чијим учењем се спремамо за разумијевање животних околности, одговарање на изазове, ношење са стресом, развијање емпатије те

рјешавање потенцијално конфликтних ситуација. Околности у којима дјеца живе и одрастају стварају емоционалне одговоре које они прије свега треба да освијесте, а потом контролишу те усмјеравају своје понашање у пожељном смјеру.

Радионице путем којих их одрасла особа, професионалац обучава управљању емоцијама, доносе моћан алат користан у цјелокупном животу.

2.2 Комуникација

Комуникација (вербална и невербална) дефинише и одваја људско биће од осталих. Дијете од рођења ствара интеракцију са околином која временом прераста у утврђену форму говора и писма. Здрава комуникација подразумијева надоградњу елементарне писмености у смислу обучавања ученика како да јасно, прецизно и убједљиво изнесу своје идеје, мисли и осјећања не угрожавајући при томе потребе других.

На пољу асертивне комуникације неопходно је обучити ученике техникама асертивне комуникације које постају алат рјешавања сваке потенцијалне проблемске ситуације.

2.3 Изградња односа

Изградња квалитетних вршњачких и осталих типова односа је процес у који треба уложити много времена, стрпљења и знања. У овом процесу дијете учи да су односи флуидни, промјенљиви, да траже ангажовање и улагање са свих страна. Ученик који разумије значај социјалне интеракције, који препознаје квалитетан однос и који је оспособљен да осмисли стратегију развоја односа, моћи ће дати животну вјештину да примијени на све односе током одрастања и живота.

Школа као изазовна средина одличан је полигон за свакодневно вјежбање ове животне вјештине како кроз структуриране образовне садржаје, тако и у спонтаним свакодневним односима.

2.4 Друштвена одговорност

Друштвено одговоран појединац је индивидуа која покреће и активан је судионик друштвених промјена, активан партиципатор догађаја у локалној заједници, волонтер, промотор правих друштвених вриједности. Дијете које не схвата каузалност друштвених догађаја и активизма израста у малодушног човјека који живи апатично и пасивно.

Сваки ученик може уз квалитетно вођство, препознати могућности свога доприноса друштву у коме живи, без обзира на узрастне или друге карактеристике.

2.5 Критичко мишљење

Најважнија вјештина коју треба да посједује сваки човјек је способност критичког мишљења. Критичко мишљење не подразумијева критиковање, него аутономно промишљање пласираних садржаја те доношење информисаних одлука у складу са сопственим системом вриједности.

Ако код ученика у редовним и ваннаставним активностима развијамо способност преиспитивања информација, извора информација, дешифровања медијских порука, те самосталност у избору тема интересовања, метода и техника учења, способност евалуације и самоевалуације, оспособљавамо га за сналажење у цијеложивотном учењу.

3. Животне вјештине и школа

Ако уобзиримо све горенаведено, можемо закључити да је тема животних вјештина нераскидиво у вези са темо васпитања и образовања па тиме и школом као основном образовном институцијом.

Имајући на уму да наши ученици долазе из различитих социјалних, интелектуалних, емоционалних и академских средина, знамо са каквим улазним фактором се сурећемо по питању свих па и животних вјештина. Из тог разлога је потребно уједначити и систематски спровести обуку код свих ученика.

Прије свега, потребно је оспособити наставнике да у предметни курикулум (никако само кроз НПП Одјељењске заједнице) уврсте садржаје из области животних вјештина и да их константно увјежбавају у свакој прилици и на сваком мјесту. Прилика је безброј и саме се намећу у свакодневној школској динамици.

Прије свега, улазећи у учионицу треба да поставимо питање:

„Која знања, вјештине и вриједности желим да ученици усвоје данас?“

Ако је одговор: „Видјећу на коју страну ће ме прича одвести“ или „ВРОЗ свеједно служи за рјешавање актуелних проблема у одјељењу и не треба ми посебна припрема за то“, онда не можемо сматрати да смо реализовали зацртане васпитно-образовне циљеве, а самим тим не можемо очекивати да смо утицали на промјену понашања ученика као ни разумијевање и успјешно реаговање у појединим проблемским ситуацијама.

Једноставно, оно чему их нисмо подучили, не можемо ни захтијевати од својих ученика.

Са друге стране, ако се питање развоја животних вјештина постави као приоритетни циљ искључиво часова одјељењске заједнице и појави се као изоловани моменат у васпитно-образовном животу ученика, тешко се може очекивати системско усвајање исхода и, у коначници, промјена понашања из непожељног у пожељно. Савремена школа мора акценатовати спонтано усвајање кључних компетенција кроз комплетан васпитно-образовни процес интегрисано у све наставне садржаје.

Добро испланиран час, као и разумијевање онога шта ученици треба да усвоје, избор метода и техника којима ће се то постићи те прецизно вођење током процеса усвајања знања, одвајају успјешног наставника од просјечног.

Упознавајући се са садржајем радионица препознаћете бројне технике које можемо користити при вјежбању животних вјештина: разговор, дискусија, сучељавање,

вјежбање асертивности, самопроцјена, играње улога, брејнсторминг, израда плаката, планирање итд, које можете даље разрађивати и усавршавати.

3.1 Животне вјештине и школска библиотека

Школска библиотека је изванредан ресурс школе, а библиотекар професионални ресурс који може да преузме велику улогу управо у реализацији циљева и задатака васпитно - образовног процеса по питању развоја животних вјештина код ученика.

Школски библиотекар ради са ученицима свих узраста, сарађује са наставним и ваннаставним особљем, доноси програм рада у складу са реалним потребама школе и у могућности је да флексибилно прилагођава свој рад.

Библиотекар као стручни сарадник има другачији приступ ученицима и образовном процесу, он се од стране ученика више перципира као савјетник што је идеално полазиште за имплементирање ових вјештина.

Развој животних вјештина може да буде посебан сегмент рада школског библиотекара, било да је ријеч о секцији, радионицама на часовима одјељењске заједнице или кроз неформалне активности у школи.

Школска библиотека као информациони центар школе треба да пружи могућности професионалне обуке наставника, кроз стручну литературу и онлајн обуке, промовишући савремене методе рада, истраживачко учење и професионалне заједнице у оквиру школе.

У раду са ученицима, библиотекар може понудити адекватну популарну литературу, дигиталне и видео записе за превазилажење одређених проблемских ситуација, али и конкретне радионице којима директно промиче развој животних вјештина.

4. Примјери радионица са ученицима основношколског узраста

Након свеобухватног истраживања стања и потреба школе, библиотекар доноси програм превенције и корективног рада који се реализује кроз радионице на часовима одјељењске заједнице у договору са одјељењским старјешинама.

У овом раду доносимо примјере радионица које библиотекар реализује у ОШ „Бранко Ћопић“ Прњавор.

1. „Ко је у праву?“-како спријечити конфликте

Радионица упознаје ученике са асертивним правима.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица унапређује емоционалне компетенције кроз препознавање увјерења и емоција као узрока дјеловања, способности асертивног изражавања, емпатије, прихватања различитости, јача осјећај личности као члана друштвене заједнице те развија критичко мишљење промишљајући сопствене и поступке других у рјешавању конфликтних ситуација.

2. „ЈА“ поруке-ненасилна комуникација

Радионица упознаје ученике са једном од техника асертивне комуникације којом на ненасилан начин изражавамо своје ставове и осјећања.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица омогућава сагледавање сопственог и емоционалног стања саговорника (развој интраперсоналне и интерперсоналне интелигенције), афирмише развој емпатије, усавршава способности прецизног изражавања мисли и емоција, утиче на очување међуљудских односа, успоставља однос самоконтроле.

3. „Зашто те волим“-прихватање различитости

Радионица развија осјећај самопоуздања и прихваћености и ствара квалитетније међуљудске односе у одјељењу.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица охрабрује на отворено изражавање емоција и препознавање утицаја ријечи на емоције саговорника, оснажује на искрену комуникацију и подучава прихватање различитости.

4. „Мој план успјеха“-како владати временом

Радионица упознаје ученике са планом постављања циљева и корацима који доводе до остварења циљева - како побољшати успјех у школи или другим областима живота.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица развија критичку и самокритичку анализу, те указује на значај планирања и боље организације времена.

5. „Како да се боље разумијемо“-међусобно уважавање

Радионица нуди модел унапређења комуникације са наставницима и осталим ауторитетима.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица објашњава значај и улогу емоција у понашању, развија уважавајући вид комуникације, указује на погућност изградње квалитетнијих међусобних односа као и критичко промишљање сопствених и поступака других људи.

6. „Породични уговор“-подјела одговорности

Радионица обучава ученике (и породице) како се боље организовати са циљем рјешавања неког проблема.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица развија вјештине толерантне комуникације, сарадничке компетенције, емпатично ангажовање, осјећај припадности и друштвене одговорности те критичко рјешавање проблемских ситуација.

7. „Пријатељ-велика ријеч“-право пријатељство

Радионица кроз библиотерапију указује на замке лажног пријатељства и потребе за прихватањем.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица развија толерантну комуникацију, емоцију

разумијевања и опраштања грешака путем критичке анализе поступака те изградњу здравих интерперсоналних односа темељених на разумијевању и прихватању.

8. „Бирам паметно“ - тинејдери под притиском

Радионица указује на постојање притисака разних врста, али обучава тинејдере да асертивно бране своје право избора.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица подстиче ученике на разумијевање сопствених емоција и потреба, асертивно реаговање на притисак вршњака, критичко промишљање и друштвену одговорност при доношењу личних одлука и изградњи ставова.

9. „То нисам ја“ - освјешћавање диктата друштвених мрежа

Радионица освјешћава диктат друштвених мрежа, огољава лажни живот и препоручује избор реалног живота и стварних односа.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица подстиче ученике на критичко размишљање и друштвену одговорност у просуђивању утицаја друштвених мрежа те интроспективну анализу и препознавање стварних и лажних потреба.

10. „Кад одрастем бићу“ - професионална оријентација

Радионица указује ученицима (и родитељима) на значај и могућности правовременог информисања те нуди смјернице за паметан избор будућег занимања.

Реализује се у свим одјељењима 9. разреда.

Развој кључних животних вјештина:

Радионица развија критичко размишљање кроз сагледавање и анализу свих фактора битних за избор будућег занимања те оснажује на упознавање и изражавање себе.

Литература

1. Бабић... (и др) 2009: Н. Бабић, *Лавиринт пубертета 2: приручник за адолесценте*, Бања Лука: Фонд здравственог осигурања Републике Српске,
2. Бабић... (и др) 2010: Н. Бабић, *Лавиринт пубертета 1: (приручник за млађе адолесценте)*, Бања Лука: Фонд здравственог осигурања Републике Српске,
3. Божић 2018: А. Божић, *Приручник за примјену модула Породичне групне конференције у образовно-васпитним установама у БиХ*, Бања Лука: ИН фондација,
4. *Водич кроз ваннаставне активности* (уредница Радмила Рангелов Јусовић), Сарајево: Центар за образовне иницијативе Step by Step, 2016.
5. *Водич кроз занимања: приручник за ученике, школске психологе, педагоге и наставнике*, Gesellschaft für technische Zusammenarbeit (ГТЗ), Федерални завод за запошљавање, Завод за запошљавање Републике Српске, Федерално министарство образовања и науке, Министарство просвјете и културе Републике Српске, 2006.
6. Кеџман... (и др) 2012: Г. Кеџман, *Заједно до боље школе*, Бања Лука: Здрав да сте,
7. Малешевић...(и др) 2012: З. Малешевић: *Приручник за рад на часовима одјељењске заједнице*, Бања Лука: Арт принт,
8. Милер 2000: Б. Милер, *Комуникација са дјецом*, Сарајево: Универзитет у Сарајеву,
9. *Настава оријентирана на учење* (уредник Лорин, Андерсон): Центар за демократију и помирење у југоисточној Европи, Грчка
10. Обрадовић 2007: Р. Обрадовић, *Одјељенски старјешина*, Београд: Креативни центар,
11. Ригон 2008: Е. Ригон, *Како да стекнеш самопоуздање*, Београд: Креативни центар,
12. Станојловић, 2002: С. Станојловић, *Знати комуницирати*, Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства,
13. Трејси 2017: Б. Трејси, *Поједи ту жабу!*, Београд: Финеса,
14. Тројан-Јаскот 2017: А. Тројан-Јаскот, *Како да изабереш занимање*, Београд: Лагуна,
15. Чарапић 2016: С. Чарапић, *Школа и животне вештине адолесцената*, Београд: Креативни центар,

WITH THE LIBRARIAN THROUGH LIFE SKILLS

Abstract: The modern school library opens to the trends of modern methodic, enriching its offer with various contents in accordance with

the interests and achievements of our students. The program contents that come from the modern school library attract students to independently acquire knowledge and actively participate in the creation of lessons and extracurricular activities.

Respecting the goals and tasks of the modern school, as well as the development of students' key competencies, it is necessary to carefully design activities that will stimulate and improve students' existing knowledge. Developing life skills in children is a priority for every school, and a librarian is a valuable professional resource.

Reorientation to practical knowledge, i.e. life skills: management of emotions, communication, building relationships, social responsibility and critical thinking, ensures the permanent training of students for a quality response to the challenges of the knowledge society in which we live.

The paper presents the introduction of concrete workshops on the topic of life skills from the practice of librarians, authors of the professional manual for the development of life skills in children „I learn life“.

Keywords: School library, key competencies, life skills, workshops.
